

Kuidas tagada, et
üleminek kliimasõbralikule
tulevikule oleks noorte
jaoks õiglane?

Ida-Viru noorte kliimakogu ettepanekud

Ida-Viru noorte kliimakogu on osa 20 Euroopa vabaühenduse koostöös elluviidavast projektist "Climate action by European citizens delivers for development", mida rahastab Euroopa Liit. Sisu eest vastutavad Eestimaa Looduse Fond ja Rohetiiger ning materjal ei kajasta tingimata Euroopa Liidu seisukohti.

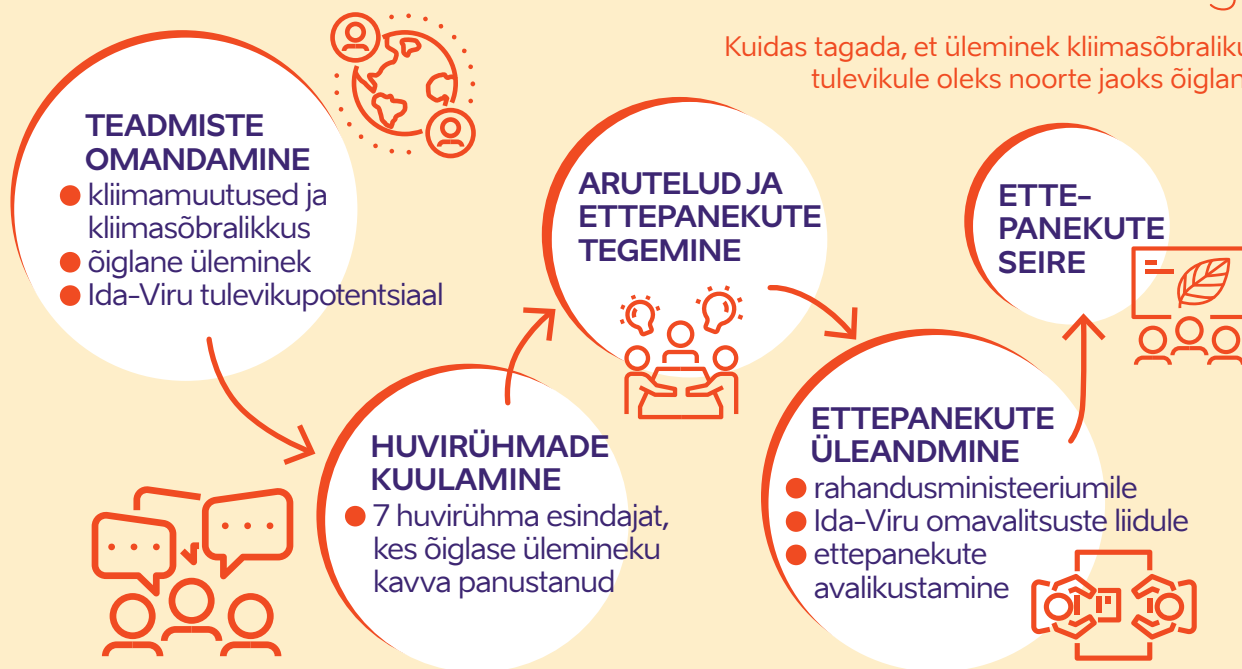
I Milline oli lähteülesanne kliimakogus osalevatele noortele?

Eesti esimene kliimateemaline rahvakogu ehk kliimakogu toimus 20. ja 21. novembril ning 5. detsembril 2021. Ida-Viru maakonna 16–29aastaste elanike seast valiti juhuvalimi alusel 40 noort. Nendest 33 osalesid aruteludel ja hindasid maakonna õiglase ülemineku plaane, et mõjutada ühte viimaste aastakümnete suurimat ühiskondlikku muutust Eestis. Hindamisel ja ettepanekute tegemisel oli põhirõhk sellel, kuidas jõuda kliimasõbraliku Ida-Virumaani ning mida selleks on vaja teha. Kliimakogu ettepanekud võtab vastu rahandusministeerium eesotsas regionaalhaldusministriga ning Ida-Viru Omavalitsuste Liit.

Seega on kliimakogu ettepanekud koostatud kolmel päeval toimunud intensiivse protsessi tulemusel. Rahvakogu on ainulaadne formaat, kuna tagab osalejatele teadmiste omandamise ja võimaldab huvirühmadel omi seisukohti väljendada. Alles seejärel vaagivad osalejad erinevaid lahendusi struktureeritud aruteludes.

Ida-Viru noorte kliimakogu

Kuidas tagada, et üleminek kliimasõbralikule tulevikule oleks noorte jaoks õiglane?

SKEEM 1: Ida-Viru noorte kliimakogu etapid

II Milline oli kliimakogu tulemus?

Ida-Viru noorte kliimakogu tagasiside õiglase ülemineku kavale

Üldine tagasiside õiglase ülemineku kavale on pigem positiivne:

- arvesse on võetud palju olulisi aspekte ülemineku korraldamisel;
- kava toetab noortele olulisi teemasid, nagu näiteks uute töökohtade loomine, investeringute kaasamine maakonda, väikeettevõtluse toetamine ja arendamine, haridus, teadmismahukuse suurendamine;
- kava aitab kaasa loodussõbralikuma Ida-Virumaa kujundamisele ning pakub lahendusi, kuidas muutuste tõttu kannatavaid inimesi toetada.

Noorte meelest on plaanitust rohkem vaja:

- suurendada teadlikkust ja kohalike inimeste kursis hoidmist muutustest: rääkida üleminekust ettevõtetes, kasvatada inimeste teadlikkust tarbimise vähendamisest ja taaskasutusest, käsitleda keskkonna- ja kliimaga seotud teemasid üldhariduse õppekavades;
- pöörata tähelepanu sellele, et muutusteks on valmistatud ette mugav tugistruktuur ja turvapadi inimestele;
- pöörata tähelepanu haridusele ja karjäärinõustamisele;
- täpsustada, kuidas plaanitud tegevuste abil hoitakse kohalikku loodust, eriti veeressurssi.

Millele veel õiglase ülemineku korraldamisel tähelepanu pöörata:

- muutused tuleb viia lõpuni: näiteks saastavate tehaste tööd ei tohiks parandada või asendada uute tehaste tekitamisega;
- õiglase ülemineku protsess peab olema läbipaistvam. Kas avalikkus näeb, milliste kriteeriumite alusel jagatakse projektideks toetusi? Kava võiks välja tuua, milliste sihtrühmade, huvirühmade ja spetsialistidega on seda arutatud;
- Vahe tegelikkuse ja soovide vahel. Muret teeb kohaliku väikeettevõtluse agonia, linnade kadumise suundumus, personali ümberõppe tegelikkus ja ümberõppes osalenud inimeste võimalused leida tööd. Üleminekuks rahalise pehmenduse (turvapadja) puudumine, voo-
gude tegelik jaotus;
- Piisav paindlikkus. Kas oleks võimalik tagada inimestele, kes ei soovi/saa ümber õppida (just vanemaealised), varasem pensioniiga? Kas on olemas tagavaraplaan, kui kava elluviimine ei toimi plaanilt?

Mis tekitab erinevaid arvamusi:

Kas mõjusam on toetada ettevõtteid, et nad saaksid pakkuda tööd, või otse inimesi, et tagatud oleks nende heaolu ja valikuvõimalused?

Ida-Viru noorte kliimakogu ettepanekud

Ida-Viru noorte ettepanekud õiglase ülemineku kava täiendamiseks on kõige enam seotud maakonna haridusvõimaluste, üleminekust mõjutatud inimestele sotsiaalse turvalisuse tagamise ning uute võimaluste loomise, kohaliku ettevõtluse arengu ja rohelisema ettevõtluse soodustamisega. Ettepanekud viitavad vajadusele parandada inimeste teadlikkust kliimamuutustega seotud teemadest, mis omakorda viib keskkonnasõbralikumate valikuteni, mh tarbimises. Potentsiaali nähakse loodusturismi arendamises ja linnade rohealade planeerimises. Mitmed ettepanekud on seotud Ida-Virumaale sellise haridussüsteemi loomisega, mis pakub võimaluse saada praktilist haridust kõigil haridustasemetel ja mis vastab töömaastiku tegelikele vajadustele, sh kliimamuutustest ja rohepöördest tulenevatele. Näiteks saab Ida-Virumaa koolledžites avada Tartus ja Tallinnas õpetatavate ainete õpperühmad.

Kliimakogu jõudis konsensuslikult 26 ettepanekuni. Allpool on ettepanekud välja toodud. Selge keele huvides keeletoimetasid korraldajad ettepanekuid.

Ettepanek 1

Selgitada välja, milliseid regioonispetsiifilisi erialasid/õppekavasid on vaja luua Ida-Viru kõrg- ja kutsehariduses ning täienduskoolitustena, et tekiks kohalikke spetsialiste. Küsida seejuures ka noorte arvamust.

Ettepanek 2

Uurida välja, milliste oskuste õppimise võimalust on vaja pakkuda inimestele, kelle haridus jäi poolikuks.

Ettepanek 3

Tutvustada maakonnas töötavatele spetsialistidele, kuidas oma haridust ja kogemusi [parimal moel] ära kasutada ning millised on nende karjäärivõimalused.

Ettepanek 4

Töötukassa peab andma rohkem ressursi ja [pöörama rohkem] tähelepanu töötuse ennetamisele, analüüs ja väljaõpe peab toimuma enne kui inimesed töötuks jäävad.

Ettepanek 5

Rajaleidja ja muud organisatsioonid [peavad aitama] koostada personaalseid lähenemisi, mis suunavad inimesi, ka neid, kelle õpingud on pooleli jäänud, neile sobivale ja üleminekut toetavale õppekavale.

Ettepanek 6

Ümberõpe peab olema korraldatud sujuvalt ja toimuma juba ettevõttes töötades või hüvitist saades.

Ettepanek 7

Ida-Virumaal asuvad haridusasutused võiksid sessioonõppe formaadis pak- kuda rohepöörde erialasid ja täiendkoolitusi.

Ettepanek 8

Lisada põhi- ja keskhariduse õppekavadesse rohepööret selgitav õppeaine.

Ettepanek 9

Tagada [tänaest paremad] lastehoiu võimalused, et ka lapsevanematel oleks võimalik rohepöörde teemaline täiend- ja ümberõpe.

Ettepanek 10

Tuua maakonna kolledžitesse sisse välismaalt kvalifitseeritud õppejõudusid selmet tudengeid välja saata. Lisaks luua motivatsioonipaketid õpetajatele/ õppejõududele.

Ettepanek 11

Pakkuda stipendiume kliimaga seotud erialadele, tingimusega, et pärast peab tulema tööle Ida-Virumaale.

Ettepanek 12

Selgitada välja, millised ettevõtted on juba edukalt roheliseks muutunud ja millised ettevõtted saavad avada filiaale Ida-Virumaal tänu oma tegevusvald- konnale. Infrastruktuuri abil toetada ettevõtete filiaalide avamist Ida-Virumaal.

Ettepanek 13

Luu rohelistele ettevõtetele Ida-Virumaal soodsam keskkond, selleks kasu- tada maksusoodustusi ja langetada neile äripindade rendi- ja ostuhindu.

Ettepanek 14

Luu riiklik ühtne programmikava, mille kaudu saavad ettevõtted enda toot- mist rohelisemaks muuta, toetades seeläbi rahaliselt juba ennast arendavaid ettevõtteid.

Ettepanek 15

Omavalitsused peavad toetama spetsialistidel eluaseme leidmist ja soetamist.

Ettepanek 16

Jagada soovitusi ja eraldada kohalikule omavalitsusele ja koolidele raha, et koolides (või isegi lasteaedades) saaks korraldada interaktiivseid õppeprog- ramme keskkonna- ja kliimateemadel.

Ettepanek 17

Võimaldada Ida-Virumaa ettevõtetel maksta konkurentsivõimelist palka (üleminekufond).

Ettepanek 18

Vähendada väikese ökoloogilise jalajäljega ettevõtete maksusid ning suurendada keskkonnatasusid saastavatele ettevõtetele.

Ettepanek 19

Lua tööstuspargi tüüpi lahendus rohelistele ettevõtetele.

Ettepanek 20

Toetada Ida-Viru ettevõtete laenu küsimist läbi Kredexi.

Ettepanek 21

Omavalitsustel toetada kohalikke loodusturismiettevõtteid, et kohalikud elanikud saaksid soodsamalt nende teenuseid tarbida.

Ettepanek 22

Tegeleda teavitustööga, et Ida-Viru elanikel oleks parem arusaam looduse hoidmisest.

Ettepanek 23

Üldplaneeringuga planeerida elukeskkonda läbimõeldult, sh kergliiklusteed peavad olema ühendatud rohealade ja parkidega.

Ettepanek 24

Turismi elavdamiseks tagada looduskaunite kohtade hea korrashoid ja ühistranspordiga ligipääsetavus ning rikastada looduses turismikohti nt lõkkekohtadega.

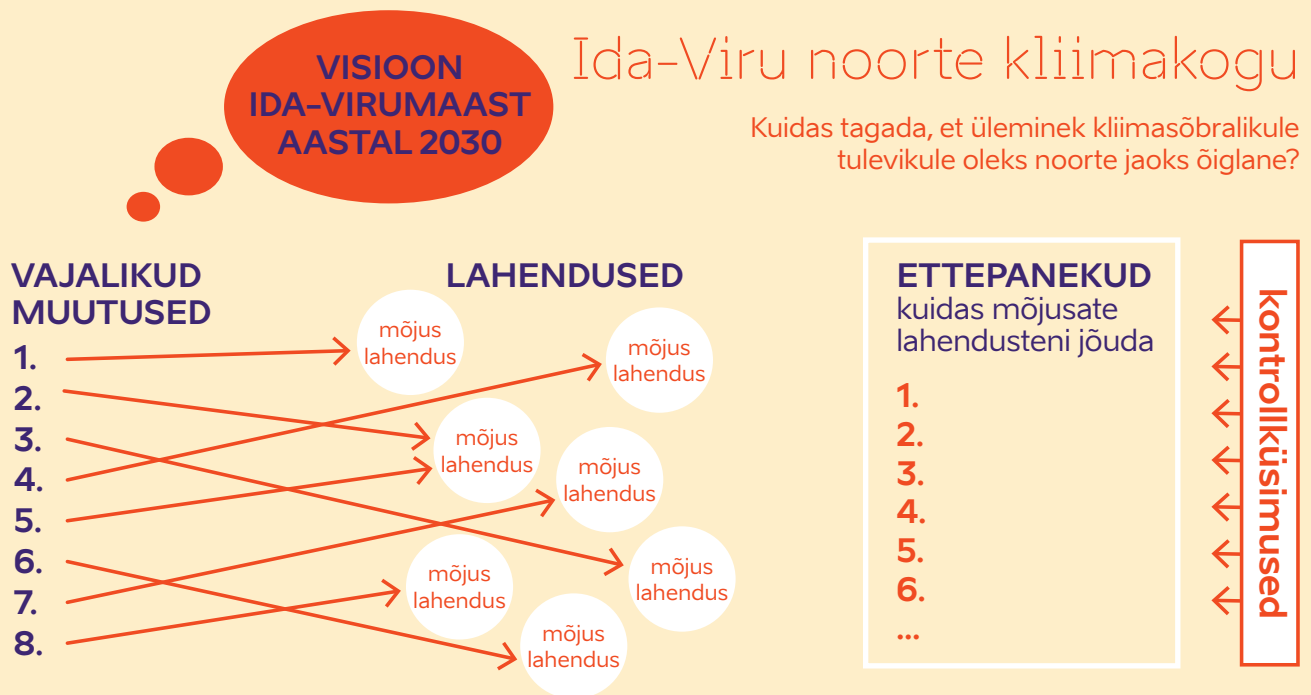
Ettepanek 25

Omavalitsustel korraldada arhitektuurikonkursse, et planeerida kliimasõbralikke ja loominguilisi linnapiirkondi.

Ettepanek 26

Soodustada jäätmete sorteerimist kodudes, haridusasutustes ja suuri jäätme hulki tekitavates ettevõtetes sorteerimisjaamade, juhiste ja prügi äraveo maksumuse vähendamisega, kui majas sorteeritakse aktiivselt prügi.

III Kuidas kliimakogu ettepanekud kujunesid?

SKEEM 2: Ettepanekute kujunemise loogika kliimakogus

Ettepanekud kujunesid järgneva kaheksa sammu kaupa:

1. Osalejad leppisid kokku kriteeriumites, mille abil õiglase ülemineku territoriaalset kava ja ka kliimakogu ettepanekute sobilikkust hinnata.
2. Rühmades hinnati õiglase ülemineku kava ja korraldajad koondasid arutelude kokkuvõtted.
3. Osalejad koostasid rühmades kiirete märksõnadena visiooni kliimasõbralikust Ida-Virumaast 2030. aastaks.
4. Visiooni silmas pidades räägiti läbi muutused, mida on vaja kliimasõbralikuma Ida-Virumaa kujundamiseks.
5. Vajalike muutuste nimekirjast prioriseeriti kollektiivselt olulisimad muutused, milleni jõudmiseks otsiti rühmades lahendusi vormis „Kuidas teha nii, et [soovitud muutus] realiseeruks?“.
6. Viies rühmas pakuti lahendusteni jõudmiseks välja 42 ettepanekut, millele kliimakogu eksperdid andsid tagasisidet. Seejärel rühmad täpsustasid ettepanekuid ja liitsid korduvad. Lõpuks jäi alles 27 ettepanekut.
7. Iga kliimakogus osaleja hindas individuaalselt 27 lõplikku ettepanekut, põhjendades oma kõhklusi või siis vastuseisu ettepanekule. Hinnanguid sai põgusalt rühmades peegeldada. Kommentaaride tulemusel liideti kaks ettepanekut üheks.
8. Lõplik hääletus toimus 26 ettepaneku üle komplektina. Kõigi ettepanekute poolt oli 90% hääletanutest. Hääletas 21 osalejat.

Allpool on veel välja toodud hindamiskriteeriumid kontrollküsimustena ning kliimasõbraliku Ida-Virumaa saavutamiseks vajalikud kaheksa muutust.

Kriteeriumid kliimasõbralikkuse ja õigluse hindamiseks

Kliimakogus osalejad rääkisid läbi ja leppisid kokku, millised kriteeriumid peavad olema täidetud, et nii õiglase ülemineku kava kui ka kliimakogu ettepanekute kohta saaks öelda, et need toetavad kliimasõbralikule tulevikule üleminekut ja on õiglased. Hiljem kasutati kaheksat kriteeriumit kontrollküsimustena ettepanekute vormistamisel.

1. Kas inimeste majanduslik toimetulek säilib?
2. Kas kõikide piirkonnas elavate rühmade huvidega on arvestatud?
3. Kas loodusressursid on hoitud?
4. Kas lahendusest tekib rohkem kasu kui kahju?
5. Kas neile, keda muutus kõige rohkem mõjutab, on loodud turvapadi?
6. Kas haridussüsteem tuleb uuendustega kaasa?
7. Kas inimeste heaolu ja õnnelikkus tõuseb?
8. Kas lahendused soosivad kohalikkust?

Kliimasõbralikuks Ida-Virumaaks vajalikud muutused

Kliimakogu ettepanekute sõnastamist alustati sellest, et osalejad leppisid kokku kliimasõbralikuks Ida-Virumaaks ja õiglaseks tulevikuks vajalikes muutustes. Pikemast muutuste nimekirjast prioriseeriti järgmisi muutuseid:

IDA-VIRUMAAL ELAVAD KLIIMATEADLIKUD INIMESED, ETTEVÕTTED ON KESKKONNASÕBRALIKUD JA TÖÖSTUS REGULEERITUD; PIIRKOND ON ARENEV, ERINEVAD SEKTORID TEEVAD OMAVAHEL KOOSTÖÖD JA ELUKESKKOND ON ATRAKTIIVNE.

HÄSTI ARENDATUD KULTUURIELU IDA-VIRUMAAL.

HÄSTI TOIMIVAD ROHEETTEVÕTTED AVAVAD IDA-VIRUMAAL UUSI FILIAALE JA LOOVAD TÖÖKOHTI.

INIMESTELE, KELLE HARIDUSTEE ON JÄÄNUD POOLIKUKS, ON LOODUD TOETAV SÜSTEEM, ET SEE LÕPUNI KÄIA.

KOHALIKE SPETSIALISTIDE TEKKEKS ON LOODUD REGIOONISPETSIIFILISED ERIALAD NII IDA-VIRU KÕRG- JA KUTSEKOOLES KUI TÄIENDUSKOOLITUSTENA (NÄITEKS GEOLOOGIA, ROHEENERGEETIKA JA TURISMINDUS).

IDA-VIRUMAA LINNADE JUURES ON HOITUD LOODUSLIKUD ALAD JA PARGID, ET INIMESED SAAKSID LOODUSES AEGA VEETA JA ARENEKS LOODUSTURISM.

KÕRGHARIDUS ON ATRAKTIIVNE PRAKTIKAVÕIMALUSTE JA STIPENDIUMITE PAKKUMISE TULEMUSENA.

LOODUD ON ÖPPEKAVAD NEILE, KES ÜLEMINEKU AJAL TÖÖKOHA KAOTAVAD, TÄISKASVANUTELE ON TAGATUD TÄIENDUSHARIDUS.

KOOLIDES TUTVUSTATAKSE KLIIMAMUUTUSTEGA SEOTUD TEEMASID KA EKSPERTIDE POOLT, KES TULEVAD VÄLJASTPOOLT KOOLI (MÄNGULISELT, ARUSAADAVAS KEELES).

Ettepanekute täpsustamine ja kokkuleppeni jõudmine

Viies rühmas otsiti nende kaheksa muutuseni jõudmiseks lahendusi ja sõnastati 42 ettepanekut lahenduste elluviimiseks. Kliimakogu teadlased ja õiglase ülemineku koordinaator rahandusministeeriumist andsid esialgsetele ettepanekutele tagasisidet, kommenteerides nende mõjusust, viidates olemasolevatele teenustele või võimalustele ja tagasisidestades, kuidas ettepanek sobitub õiglase ülemineku raamidesse. Rühmades ettepanekute täpsustamise ja kokkupanemise tulemusel jäi alles 27 ettepanekut, mis anti kõigile kliimakogus osalejatele individuaalseks tagasisidestamiseks.

Kliimakogus osalejate individuaalsete hinnangute alusel ei tekkinud vajadust ühtegi ettepanekut paketist välja võtta - koondhinne toetas ettepanekuid. Siiski oli osalejate seas neid, kes olid üksikute ettepanekute vastu või kõhklesid nende sobivuses. Põhjenduseks oli enamasti viide, et lahendus on juba olemas või leiti, et soodustada ei tohiks pelgalt rohearenguid, vaid piirkonna arengut tervikuna. Ajaline piirang ei andnud osalejatele võimalust ettepanekute detailsemaks täpsustamiseks.

Ettepanekute vastuvõtjatele soovitame kohalike noortega kõneleda nende vajadustest või ootustest ka juba olemasolevate teenuste või kokkulepitud meetme osas, et leida üles parandamist vajav.

Kliimakogu ettepanekute elluviimist saab jälgida veebilehel kliimamuutused.ee/kliimakogu.

